

Колісник Анна,
 доктор філософії, молодший науковий співробітник,
 Науково-дослідний інститут правового
 забезпечення інноваційного розвитку
 Національної академії правових наук України
 м. Харків, Україна

БЛОКЧЕЙН ТА ОПОДАТКУВАННЯ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

Актуальність теми. У сучасному світі стрімко розвивається цифровізація суспільства. При цьому підкреслимо, що сучасні цифрові технології торкаються різних сфер діяльності й здійснюють вплив на відповідні економічні та правові відносини. Однією з таких сучасних технологій, які активно інтегруються в різні царини, є технологія розподіленого реєстру або її ще називають блокчейн. Вказана технологія віднайшла розвиток у публічній сфері, до якої належить й оподаткування. Акцентуємо увагу на тому, що у сучасній світовій практиці відсутні однакові підходи до впровадження відповідних технологічних рішень, заснованих на блокчейні, в сфері оподаткування. З огляду на викладене, припускаємо наявність різноманітних чинників, які формують межі та безпосередньо впливають на використання відповідних технологічних рішень в контексті оподаткування. Тож, ці процеси вимагають наукового осмислення й формування відповідних наукових висновків та пропозицій з обраної тематики.

Мета наукового дослідження. Метою представленого дослідження є аналіз можливостей впровадження технології блокчейн в сфері оподаткування.

Результати наукового дослідження. Визначення блокчейна найчастіше формулюється за рахунок перерахування його ознак. На наш погляд, однаковий підхід до розуміння вказаної категорії є принципово важливим. Зокрема, через те, що вона виступатиме теоретичною основою формування правового регулювання у сфері застосування цієї технології на практиці. На сьогодні поняття «блокчейн» згадується у відповідних національних документах України, проте, саме її законодавче визначення відсутнє. У цьому контексті позначимо, що ще у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації (далі – Концепція) від 17.01.2018 р. № 67-р блокчейн запропоновано було визначати як: програмно-комп'ютерний алгоритм децентралізованого публічного або приватного реєстру чи бази даних, функціонування якої забезпечується шляхом взаємодії через Інтернет однорангової мережі, або будь-яким іншим способом, що гарантує належний криптографічний захист усіх записів, транзакцій, проведених з використанням відповідної технології. При цьому далі за текстом цієї

Концепції підкреслюється важливість для розвитку цифрової економіки є м'які цифрові інфраструктури, які також не повинні залишатися поза увагою, серед яких вказується й інфраструктура блокчейн. Разом із цим, що становить собою така інфраструктура у аналізованій Концепції не розкривається [1, с. 43-44].

Досліджуючи використання вищевказаної технології у податковій сфері, науковці зазначають, що блокчейн не є панацеєю для податкової системи, він може бути застосований у ряді сфер для зменшення адміністративного тягаря, а також для того, аби збирати податки з меншими витратами, допомагаючи скоротити податковий розрив. Зокрема, наголошується на тому, що:

- блокчейн може скоротити витрати і підвищити додану вартість всередині бізнесу, між бізнесами, між бізнесами і споживачами, а також між бізнесом і урядом;
- існує потреба в експериментах, щоб спробувати різні варіанти застосування цієї технології у податковій сфері;
- за допомогою блокчейну можна відстежити ким, де і коли було сплачено ПДВ, і, таким чином, зменшити кількість випадків шахрайства з ПДВ;
- забезпечується допомога міжнародним компаніям у наданні узгодженого набору даних для різних податкових органів;
- надання податковим органам та іншим регуляторним органам більшої довіри до наданих їм даних;
- перевірка суджень та припущень, пов'язаних з визначенням прибутку, який отримують міжнародні компанії в різних юрисдикціях [2].

О. М. Чудак з цього приводу зазначає наступне. Вчена акцентує увагу на тому, що в Україні процеси цифровізації у сфері оподаткування перебувають в активній фазі. І відбувається це перед усім шляхом збільшення кількості сервісних онлайн послуг, що надаються контролюючими органами. Так, сьогодні, навіть в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, в Україні не просто починають втілюватися, а вже активно застосовуються такі електронні сервіси. До їх кола віднесено: електронний кабінет; загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс; електронна звітність; реєстр форм електронних документів (перелік сервісних запитів) для юридичних осіб; реєстр форм електронних документів (перелік сервісних запитів) для фізичних осіб; інформація з реєстрів (реєстр платників єдиного податку, дані реєстру платників ПДВ, інформація про ПРРО, дані про взяття на облік платника податків, дані Єдиного реєстру індивідуальних податкових консультацій, реєстр страхувальників, реєстр ЦСО тощо); сервіс «Пульт» Державної податкової служби України; кваліфікований надавач електронних довірчих послуг; дізнайся більше про свого бізнес-партнера; декларування громадян; осо-

бам-нерезидентам – постачальникам електронних послуг; система обліку публічної інформації; контакт-центр; податкова карта України; інформація про максимальні роздрібні ціни виробників та імпортерів підакцизних товарів (продукції); пошук фіскального чека; для волонтерів; тощо [3, с. 417].

Підкреслимо, що серед напрямків цифровізації Державної податкової служби України виділено побудову дійсно прозорих відносин з платниками податків. Ця мета передбачає впровадження легких та зрозумілих сервісів. Для встановлення довіри між податковою та платником рухаємося у трьох напрямках. Перший – це якісне відпрацювання інформації, Big Data та безпека даних. Також увага – на комунікаціях та сервісах. Інноваційні зміни в нашій службі направлені на те, щоб платник якомога менше часу витрачав на виконання податкових зобов'язань та більше на бізнес. І третє – це комплаєнс та адміністрування.

Також приділяє велику увагу захисту інформації, оскільки має справу з великим обсягом даних. Щоденно опрацьовується близько 28 млн документів. «Ваші дані в безпеці 24/7» – саме під таким гаслом працюють в податковій. Як засвідчили результати нещодавнього глобального опитування, більшість платників довіряють спроможності Служби щодо захисту їхніх даних і конфіденційної інформації. Наголошується на модернізації роботи Контакт-центру ДПС – запроваджено нову якість аналітики, нові можливості для платника. Так, скорочено до 50% час маршрутизації дзвінка, запроваджено історію звернень, електронну чергу тощо. У рамках розвитку цифрової ДПС активно розробляється профіль платника та автоматизована система управління ризиками, яка формуватиме ризики платника та пропонуватиме заходи для їх усунення [5].

Деякі країни, такі як Японія, Сінгапур і Естонія, використовують технологію Blockchain для реєстрації всіх своїх громадян у єдиній державній базі даних, де кожному громадянину присвоюється персональний код. Усі міністерства і відомства країни, включно з податковими органами, тією чи іншою мірою підключені до цієї бази даних. Відповідно, щоб контролювати сплату податків з конкретної особи або організації, співробітникам податкового департаменту достатньо зробити всього кілька кліків [2].

Показово, що в Україні у 2023 році була запропонована ініціатива щодо впровадження е-акцизу. Він передбачає використання спеціальних QR-кодів для руху товару від виробника до постачальника, а також е-аудит. Такий аудит означає, що платник, одним клацанням подаючи декларацію, може перед поданням перевірити її через програмне забезпечення податкової служби, встановити ризики і виправити їх, а Державна податкова служба після цього не може пред'явити жодних інших ризиків. Також передбачається скасування виїзних перевірок. Крім того, в рамках реформи переведення податкової на електронні рейки, пропонується впровадження попереднього заповнення податкової декларації за платників фізичних осіб,

зокрема ФОПів, податковою; смарт-фоп – повне адміністрування податків за підприємця банком за його бажанням; оновлений кол-цент; UX (User Experience – користувацький досвід) електронного кабінету; інтерактивну навчальну базу для платників податків і значне розширення можливостей синхронізації електронного кабінету (API) платника податків зі сторонніми сервісами та банками [4]. Проте наразі такі зміни не віднайшли правового підґрунтя та, відповідно, втілення в життя.

Висновки. З урахуванням проведеного аналізу робимо висновки про те, що сучасні цифрові технології, зокрема, блокчейн, відкривають нові можливості в контексті оподаткування. Зокрема, за її допомогою оптимізуються не просто двосторонні процеси у податкових відносинах (як для платників податків, так і для контролюючих органів – Державної податкової служби, передусім через електронні сервіси), а й концептуально змінюється модель взаємодії між вказаними суб'єктами. Це питання є актуальним в умовах євроінтеграції України до Європейського Союзу й переходу до сервісної моделі оподаткування. Якраз такі сучасні технології й дозволяють створити нові сервіси та налагодити взаємозв'язки між учасниками.

Використані джерела та література

1. Колісник А. С. Застосування сучасних цифрових технологій у сфері оподаткування: іноземний досвід та перспективи для України. *Право та інновації*. 2023. № 3 (43). С. 43-53.
2. How blockchain technology could improve the tax system. URL: <https://www.pwc.co.uk/issues/futuretax/assets/documents/how-blockchain-could-improve-the-tax-system.pdf>.
3. Чудак О. М. Цифровізація та адміністрування податків і зборів: сучасні надбання в Україні. Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України: Цифрові трансформації України 2023: виклики та реалії : за матеріалами IV Круглого столу (м. Харків, 29 вересня 2023 року) / за ред. С. В. Глібка та ін. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 415-420. Електронне наукове видання. ISBN 978-617-7806-44-7. 421 с.
4. Е-акциз та е-аудит: Гетьманцев розповів про цифровізацію Податкової. URL: <https://money.comments.ua/ua/news/economy/e-akciz-ta-e-audit-getmancev-rozpoviv-pro-cirovizaciyu-podatkovoi-705779.html>.
5. Євгеній Сокур представив напрями цифровізації ДПС. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/682467.html>.